

De verwoestende kracht van propaganda en nepnieuws

Björn Soenens - 9u geleden

Raketten, bommen en granaten richten een grote ravage aan in Oekraïne. Maar de oorlog wordt ook gevoerd en gevoed met woorden. Propaganda stuurt doelbewust foute berichten de wereld in. De waarheid sneuvelt. Propaganda doet een groot deel van de Russische bevolking negeren wat in Oekraïne aan de hand is. Ook in Amerika wordt al jaren almaar meer nepnieuws in omloop gebracht. Zenders zijn gekleurd, sociale media ongefilterd. Meningen worden feiten. De bevolking wordt opgejut met onjuistheden. De polarisatie neemt toe. VS-correspondent Björn Soenens analyseert hoe propaganda tot oorlog leidt.

Er is geen weg naast: we leven in een akelige wereld. Een wereld die schrijver-journalist George Orwell in detail beschreef in zijn boek *1984*, een wereld waarin machtige mensen de feiten zo hard manipuleren dat de waarheid met geen mogelijkheid nog te achterhalen is. Als niets nog waar is, is er ook geen grond meer voor kritiek. De kracht van de leugen. Herhaal hem zo veel je kan, tot de meeste mensen de leugen voor waarheid aannemen. Zo werkt propaganda. En propaganda is heden overal. Het is een virus dat wellicht nog gevaarlijker is dan covid.

Waarheid en verzinsel

Het is als journalist een meer dan voltijdse baan geworden om waarheid en verzinsel van elkaar te onderscheiden. Je ziet het *gespin* en gedraai in zowat alles: de berichtgeving over de verkiezingen van 2020, de oorzaken van de inflatie, de stijgende criminaliteit, en de oorlog in Oekraïne. Ieder zijn waarheid.

Elk feit dat de wereld wordt ingegooid, wordt per direct betwist met een alternatieve versie van dat feit. Het publiek wordt danig in verwarring gebracht.

En dat is precies de bedoeling. Kritische stemmen over de rol van de NAVO in de kwestie-Oekraïne worden door één kamp meteen bestempeld als landverraders.

We zien met eigen ogen hoe stemmen die tegenspreken, worden gesmoord in Rusland zelf, hoe de oorlog daar wordt verkocht als het afwenden van een genocide tegen Russen, of als een verwoede strijd tegen de nazi's. De propaganda gaat over en weer. Wat en wie kunnen we nog geloven?

© VRTNWSRussisch president Poetin zuivert zijn media om de waarheid te verdoezelen.

In mijn vak is het bijna een volle dagtaak om hopen aaneengeregen onzin te weerspreken. Alles is zwart of wit in een verstoorde wereld vol nepnieuws. Het is een oorlog tussen goed en kwaad. Terwijl het toch altijd genuanceerder is. Nuance wordt niet gewaardeerd in zo'n wereld.

Waarom zouden we niet ook mogen berichten over de aanwezigheid van extreemrechtse milities in Oekraïne? Waarom zouden we niet kritisch mogen zijn over de manier waarop we naar vluchtelingen kijken?

Benefietshows zijn er wél voor vluchtelingen die onze kleur hebben en die op ons lijken, maar niét voor alle anderen die uit het Zuiden of het Midden-Oosten komen. De empathie van het Westen voor oorlogsslachtoffers lijkt nogal

wispelturig. Dat zeggen, is nuance aanbrengeen. Maar: nuance is lastig en kan het gemak van de zwart-witmening danig verstoren.

Systematische oneerlijkheid vernietigt onze opvattingen over de realiteit. En dat is precies de bedoeling. Liegen is de essentie van autoritaire leiders. Dat zie je bij de Russische president Vladimir Poetin, dat zag en zie je bij de voormalige Amerikaanse president Donald Trump. De leugens worden als wapen ingezet, met opzet gepland en verspreid. Ook al is het schokkend om te zien hoe onfatsoenlijk dat allemaal is. Het gevolg is: ontwrichting en veel onrust. En dat is precies het opzet.

Hetzelfde geldt voor omroepen die doelbewust leugens en propaganda verspreiden, zoals *Russia Today*. Sommige stemmen houden vol dat mensen best verstandig genoeg zijn om waarheid en leugen van elkaar te onderscheiden. Ik vrees dat dat helaas níét klopt. We mogen terecht pleiten voor vrije meningsuiting. Maar vrije feiten? Ik denk dat nieuwsorganisaties die doelbewust onzin verkondigen, geen recht van bestaan hebben. Het zijn giftige massavernietigingswapens.

© Archiefphoto in AZ Nikolaas (c)BELGA Ondanks de vele coronadoden bleven mensen volhouden dat het een complot was om de vrijheid af te pakken.

Hoe komt het dat zulke grote groepen mensen zich gewillig laten misleiden? Je kunt mensen verbazingwekkend makkelijk laten wegglijden van de realiteit.

Dat zag je ook goed tijdens de coronacrisis. Bijna één miljoen doden in de VS alleen al, en nog ontkenden talloze burgers de risico's van covid. Omdat iemand ze had wijsgemaakt dat het virus de wereld was ingestuurd om hun vrijheden af te pakken. Propagandisten speelden in op een niet geheel onterecht wantrouwen in grote farmabedrijven die wel eens de boel durven te belazeren. Het is diep tragisch allemaal.

Desinformatie werkt als een soort geloofssysteem

Desinformatie is niet te weerleggen bij mensen die geloven wat ze *willen* horen. Het werkt als een geloofssysteem, waarbij kettlers op de brandstapel moeten. Met verstand heeft het niets meer van doen, wel met blind geloof, ergens bij horen. Zoals religie een vorm van permanent nepnieuws is, maar dus niet voor de beminde gelovigen. Grote leugens voelen voor eenzame en boze mensen helaas aan als goed gezelschap.

De succesvolste propagandisten injecteren op slinkse wijze voldoende elementen in de leugen om hem geloofwaardig te laten overkomen, door experts (die vaak niemand kent, als ze al bestaan) te citeren, door feiten te verdraaien, en vooral in te spelen op de angsten van de bestemming.

Handelaars in hysterie triomferen. Als journalist in deze tijd word je gebombardeerd met haatberichten en persoonlijke aanvallen als je ongemakkelijke feiten meedeelt die tegen de kar rijden van het geloofssysteem. Na dit artikel zal dat overigens gegarandeerd opnieuw het geval zijn.

Ook al zijn de ongemakkelijke feiten wél waar, de gelovigen kunnen niet verkroppen dat ze zijn voorgelogen. Ze willen hun geloof niet aan het wankelen brengen en kijken dus liever weg. Dat is de verwoestende kracht van nepnieuws. Vervelende feiten kunnen ontzettend zeer doen.

© 2020 The Associated Press. All rights reserved. Ook gerespecteerde nieuwsorganisaties in de VS schuiven soms nieuws onder de mat.

Ik wil er meteen aan toevoegen dat ook gerespecteerde Amerikaanse *mainstream media* zich geregeld schuldig maken aan het verzwijgen van ongemakkelijke feiten. Zo wilde NBC News in 2019 explosieve getuigenissen tegen Harvey Weinstein niet uitzenden, omdat het management nogal *close* was met de entourage van de filmbaas.

Machtige aandeelhouders mag je kennelijk niet tegen de haren instrijken. Het geeft te denken over journalistieke onafhankelijkheid in de VS. Zo'n houding (het verzwijgen) is minstens even verwoestend en tragisch voor het geloof in nieuwsmakers als platte propaganda.

Of het nu gaat over een Democraat of een Republikein, je moet leugens mogen en kunnen benoemen, de onzin blootleggen. Let wel: niet tot een kamp willen behoren, is een moeilijke en eenzame positie. Want je hoort nergens bij. Ik leef en werk bovendien in een land waarin zelfs het resultaat van verkiezingen door de helft van het land niet wordt aanvaard, omdat het daarover is voorgelogen en misleidend. Dat is een groot probleem.

We lijken op een keerpunt aanbeland waar je mensen zo hard met nepnieuws kan opjutten dat ze hun parlamentsgebouw bestormen, of oorlogen ontketenen. QAnon-complotdenkers maken onzekere burgers wijs dat de

Democraten kinderseksnetwerken leiden. Republikeinse politici nemen dat nepnieuws over en vergiften de geesten.

© 2020 The Associated Press. All rights reserved. QAnon-complotdenkers doen mensen denken dat Democraten pedofilienetwerken leiden.

Het is helaas van alle tijden. Wanneer komt de rust in de hoofden terug? Als er voldoende doden zijn gevallen in de oorlog? Groeit ons besef stilaan over hoe verwoestend propaganda is? De bestorming van het Capitool was kennelijk nog niet genoeg. Is de oorlog in Oekraïne dat wél?

Kijk hoe Rusland dezer dagen de VN-Veiligheidsraad misbruikt om elke week in een nieuwe spoedzitting te herhalen dat Amerikanen en Oekraïners biologische oorlogsvoering in gang zetten en dodelijke ziektes verspreiden. Hoe Rusland onbeschaamd de rol van agressor omkeert in die van slachtoffer. Herhaal de leugen, en de twijfel neemt toe. Dat is ook het opzet.

BEKIJK - Tim Verheyden legt uit hoe nepnieuws mee de aanleiding vormde voor de bestorming van het Capitool op 6 januari 2021:

De wijsheid van Hannah Arendt

Hannah Arendt, de Duits-Amerikaanse politieke denker, stelde in haar boek *Totalitarisme* uit 1951 pertinente vragen die vandaag brandend actueel zijn. Arendt was gefascineerd over de passieve houding van zoveel mensen tegenover autocratische leiders, door de wijdverspreide bereidheid - het enthousiasme zelfs - om leugens en propaganda te slikken. Kijk naar de gewillige beulen van Hitler. Kijk naar de tientallen miljoenen Russen die Poetins leugens geloven.

Veelzeggend was voor mij het verhaal van de Oekraïense man die ik op de Amerikaanse radio hoorde getuigen over de bombardementen op zijn flatgebouw in Kiev, over zijn angsten en de ellende. Hij had erover gebeld naar zijn vader in Rusland, om zijn hart te luchten. Die vader antwoordde hem dat het niet waar was, dat zijn zoon het verzong, dat er helemaal geen bommen waren. Wat een tragiek!

© VRTNWS Russische propaganda ontkent de eigen oorlogsdaden.

Het ultieme besef bij velen dringt eindelijk door, over de kracht van leugens en propaganda. Welke samenleving krijg je als je accepteert dat iemand vijftien jaar de cel in kan vliegen als hij of zij niet de officiële waarheden verkondigt?

De Orwelliaanse wereld is werkelijk gearriveerd. Liegen kan ongestraft. Elke dag stuurt ex-president Trump zijn aanhangers en journalisten als ik mails waarin hij beschrijft hoe hij de verkiezingen heeft gewonnen, hoe zijn opvolger

Joe Biden Amerika elke dag vernietigt en welke ontzettende leugenaars gewone journalisten zijn. Elke dag vier tot vijf van die mails. Zo werkt het: herhaal, herhaal, herhaal. Tot het een onuitwisbaar riedeltje wordt.

In een totalitaire wereld is de waarheid waardeloos, en is het vertrouwen weggerend. Door de instellingen en het vertrouwen erin te vernietigen, houden autoritaire regimes de mensen van mekaar weg. Door de massa te bestoken met leugens en propaganda maken propagandisten de mensen doodsbang om nog met mekaar te spreken.

Als iedereen zich vervolgens geïsoleerd en alleen voelt, dan is weerstand bieden tegen de leugens niet meer mogelijk. Dan houdt ook de journalistiek op te bestaan. Het is het begin van terreur. Zoals George Orwell in zijn roman *1984* schrijft: "Het verleden werd gewist, het wissen werd vergeten, en de leugen werd waarheid".

<https://www.msn.com/nl-be/nieuws/other/de-verwoestende-kracht-van-propaganda-en-nepnieuws/ar-AAVxzIW?cvid=2fd961ba7c4a4e47fc0407dd16b8e093&ocid=winp2octtaskbarhover>

*Ref.: De verwoestende kracht van propaganda en nepnieuws.docx
27/03/2022 16:03*